

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی و رفتاری ناشی از آن (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه)

زهرا دادرسی*، سعید فرامرزیانی**، علی جعفری***، غلامحسین بیابانی****

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۳/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۸/۲۷

چکیده

هدف این مقاله، ارزیابی میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی و رفتاری آن در بین دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهرستان اردبیل است. به همین منظور، ۳۷۳ دانش‌آموز دختر دوره دوم متوسطه شهرستان اردبیل به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته بر اساس پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یانگ (۱۹۹۶)، پرسشنامه انگیزه مطالعه و تحصیل (هارتر، ۱۹۸۰؛ ۱۹۸۱) و پرسشنامه محقق ساخته پابندی به فرهنگ ملی و نوع پوشش و آرایش بوده است. بر اساس نتایج بین میزان شیوع اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی تفاوت معنی‌داری وجود دارد و میزان شیوع اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در بین دانش‌آموزان دختر شهری بیشتر از دانش‌آموزان دختر روستایی است. بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و انگیزه مطالعه و تحصیل و همچنین پابندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه همبستگی معکوس معنی‌داری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: اعتیاد، شبکه‌های اجتماعی موبایلی، انگیزه تحصیلی، پوشش و آرایش.

* دانشجوی کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، اردبیل، ایران.
sff1363@gmail.com

** استادیار علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، اردبیل، ایران (نویسنده مسئول).
ssffma@yahoo.com

*** استادیار علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، اردبیل، ایران.
biabanigh@yahoo.com

**** استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
jafari.communication@gmail.com

مقدمه و طرح مسئله

بی‌شک فناوری جدیدی که در دو دهه اخیر تأثیرات زیادی در زندگی ما داشته و تا حد زیادی سبک زندگی را تغییر داده، تلفن همراه می‌باشد که تقریباً به همه‌جا راه یافته است (منطقی، ۱۳۸۷). رشد چشمگیر استفاده از تلفن همراه و بخصوص رواج روزافزون آن در بین نوجوانان، نگرانی‌های فزاینده‌ای را در بین بسیاری از کارشناسان، در مورد اثرات مخرب تلفن‌های همراه ایجاد کرده است (ایشی، ۲۰۱۱). اثرات مخرب تلفن همراه بسیار گسترده گزارش شده و از ایجاد وابستگی و اعتیاد به تلفن همراه در کاربران (Billieux, Vander Linden, D, Acremont, Kamibeppu & Sugiura, 2005؛ Ceschi & Zermatten, 2007؛ حسینی، ۱۳۸۴) گرفته تا اثرات روان‌شناختی و حتی پیامدهای جسمی و فیزیکی را در برمی‌گیرد. تلفن همراه جایگاه خاصی در بین افراد خانواده و به‌ویژه نوجوانان و جوانان در سطح جهان باز کرده است.

این وسیله به‌مثابه عصاره فناوری‌های روز جهان، امکانات مختلفی را در خود گردآورده است که ازجمله این امکانات می‌توان به سرویس پیامک، سرویس چندرسانه‌ای، دریافت اطلاعات و اخبار مورد نیاز، ضبط مکالمات، ضبط و پخش انواع سرگرمی و بازی، اتصال به اینترنت، جست‌وجو در صفحات وب (رحیمیان، ۱۳۹۱) و انواع نرم‌افزارهای پیام‌رسانی و نظایر آن‌ها مانند تلگرام اشاره کرد. تلفن همراه از نظر جوانان، مهم‌ترین وسیله ارتباطی در زندگی روزمره محسوب می‌شود. جوانان از طریق تلفن همراه می‌توانند امور خود را مدیریت کرده و در تمام لحظات بی‌درنگ با خانواده و دوستان تماس داشته باشند (عطادخت، ۱۳۹۲).

تحقیقات نشان می‌دهد که استفاده مفرط از تلفن همراه، موجب نوعی وابستگی شده و در مواقع شدید موجب روزمرگی کاربران می‌شود. این وابستگی نیز به‌تدریج به عادت تبدیل شده و در نتیجه منجر به نوعی اعتیاد در کاربران می‌شود (Billieux, et, al, 2007؛ Kamibeppu & Sugiura, 2005). از جمله مشکلاتی که اشتغال زیاد با تلفن همراه، ممکن است برای دانش‌آموزان به‌عنوان آینده‌سازان جامعه

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۱۹

ایجاد کند، افت عملکرد تحصیلی یا پیشرفت تحصیلی ضعیف است که بر اساس مطالعات انجام شده روی دانشجویان، این موضوع حتی منجر به مشروط‌شدن و اخراج از دانشگاه نیز شده است (دییاج‌نیا، ۱۳۸۴). در واقع، موبایل نه تنها حوزه تفکر و احساسات ما را تحت تأثیر قرار داده بلکه تأثیر عمده‌ای بر فرهنگ و رفتار اجتماعی ما نیز داشته است (ذکایی و ولیزاده، ۱۳۸۸).

اعتیاد به استفاده از تلفن همراه در حقیقت تمایل شدید به رفتاری است که انجام می‌گیرد و احساسی که پس‌و‌پیش از آن به فرد دست می‌دهد. معتادان به استفاده از تلفن همراه از دوستان و خانواده فاصله می‌گیرند، انزواطلب می‌شوند، اولویت‌های سنی و اجتماعی نظیر تحصیل و اشتغال را پس می‌زنند، هنگامی که تلفن همراه در دسترس‌شان نیست به آن فکر می‌کنند و از دوری‌اش رنج می‌برند. خاموش بودن تلفن همراه در افراد معتاد تحمل‌ناپذیر است و موجب می‌شود حتی هنگام خواب یا در مواقع خاصی که گوشی تلفن همراه را خاموش می‌کنند یا در حالت سکوت قرار می‌دهند، به استرس و دلشوره دچار شوند. این نوع اعتیاد، از علاقه و وابستگی فراتر می‌رود و به‌نوعی جنون در دسترس بودن تبدیل می‌شود (Riley, 2004).

بنابراین، با وجود انتقادات زیادی که بر استفاده دانش‌آموزان از تلفن همراه وارد شده، مطالعات بسیار معدودی در مورد اثرات شبکه‌های اجتماعی موبایلی روی جنبه‌های مختلف فرهنگی و رفتاری به‌ویژه ارزش‌های ملی و رفتار نوجوانان و دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه انجام شده است. بر این اساس تحقیق حاضر باهدف بررسی ارتباط بین اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و آثار فرهنگی و رفتاری ناشی از آن در بین دانش‌آموزان دختر دبیرستانی انجام می‌شود تا به این سؤال اصلی پاسخ دهد که اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی چه رابطه‌ای با فرهنگ و رفتار دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهرستان اردبیل دارد؟

مبانی نظری

شبکه اجتماعی مجازی؛ از تعریف تا اثرات

شبکه‌های اجتماعی، یکی از مهم‌ترین و موفق‌ترین برنامه‌های اینترنت می‌باشند که در مدت زمان کوتاهی به سرعت رشد نموده و روزبه‌روز در میان افراد محبوبیت بیش‌تری پیدا کرده‌اند (Lee, J & Lee, H, 2010). این شبکه‌ها به دلیل تکثر و تنوع محتوایی و قابلیت‌های متعدد نرم‌افزاری و اینترنتی، مورد استفاده کاربران زیادی قرار گرفته‌اند.

اصطلاح شبکه‌های اجتماعی را برای نخستین بار چی‌ای بارنز^۱ در سال ۱۹۵۴ طرح کرد و از آن پس به سرعت به شیوه‌ای کلیدی در تحقیقات و مطالعات بدل گشت. شبکه‌های اجتماعی اینترنتی پایگاه یا مجموعه پایگاه‌هایی هستند که امکانی فراهم می‌آورند تا کاربران بتوانند علاقه‌مندی‌ها، افکار و فعالیت‌های خودشان را با دیگران به اشتراک بگذارند و دیگران هم این افکار و فعالیت‌ها را با آنان سهیم شوند. یک شبکه اجتماعی، مجموعه‌ای از سرویس‌های مبنی بر وب است و این امکان را برای اشخاص فراهم می‌آورد که توصیفات عمومی یا خصوصی برای خود ایجاد کنند، یا با دیگر اعضای شبکه ارتباط برقرار کنند، منابع خود را با آن‌ها به اشتراک بگذارند و از میان توصیفات عمومی دیگر افراد، برای یافتن اتصالات جدید استفاده کنند (Boyd & Ellison, 2007: 212). به‌طورکلی در تعریف شبکه‌های اجتماعی می‌توان گفت شبکه‌های اجتماعی سایت‌هایی هستند که از یک سایت ساده مانند موتور جستجوگر با اضافه شدن امکاناتی مانند چت و ایمیل و امکانات دیگر خاصیت اشتراک‌گذاری را به کاربران خود ارائه می‌دهند.

شبکه‌های اجتماعی، محل گردهمایی صدها میلیون کاربر اینترنت است که بدون توجه به مرز، زبان، جنس و فرهنگ، به تعامل و تبادل اطلاعات می‌پردازند. در واقع شبکه‌های اجتماعی برای افزایش و تقویت تعاملات اجتماعی در فضای مجازی طراحی

1. J.A.Barnes

اعتماد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۲۱

شده‌اند. به‌طورکلی از طریق اطلاعاتی که بر روی پروفایل افراد قرار می‌گیرد مانند عکس کاربر، اطلاعات شخصی و علایق (که همه این‌ها اطلاعاتی را در خصوص هویت فرد فراهم می‌آورد) برقراری ارتباط تسهیل می‌گردد. کاربران می‌توانند پروفایل‌های دیگران را ببینند و از طریق برنامه‌های کاربردی مختلف مانند ایمیل و چت با یکدیگر ارتباط برقرار کنند (Pempek, et. al, 2009: 228).

شبکه‌های اجتماعی با ایجاد حس اعتماد، کانالی عاطفی- شناختی را ایجاد می‌نمایند که تأثیر بالایی بر روابط بین کاربران این شبکه‌ها و وبسایت‌هایی این‌چنینی دارند. شکل‌گیری اعتماد به دلیل فراگیر بودن، دارای اهمیت زیادی است، چراکه بدین ترتیب موجبات گسترش گرایش به شبکه‌های اجتماعی در سطح وسیعی از افراد جامعه را فراهم آورده و به‌صورت پی‌درپی توسعه‌ای روزافزون می‌یابند (Lee & Lee, 2010). این شبکه‌ها نقش مهمی در شکل‌گیری و جهت‌دهی افکار عمومی در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و جهانی بازی می‌کنند (ذکایی و کاتبی، ۲۰۱۰). با پیدایش شبکه‌های اجتماعی، استفاده از این شبکه‌ها جزء جدایی‌ناپذیری از زندگی بسیاری از دانشجویان و دانش‌آموزان شده است و بر روی کلیه جوانب زندگی، از جمله میزان مطالعه، عملکرد تحصیلی و سایر مهارت‌های تحصیلی آن‌ها تأثیر مستقیم داشته است (Fallahi et al. 2010).

از آنجایی که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی آموزش و پرورش است و تمام کوشش‌های نظام آموزشی جامعه عمل پوشاندن به این امر تلقی می‌شود. بنابراین، برای رسیدن به این هدف در دانش‌آموزان لازم است عوامل مؤثر در آن به‌طور ویژه مورد توجه قرار گیرد (Lewis, et. al, 2008). سپری کردن زمان بیش‌ازحد برای استفاده از شبکه‌های مجازی باعث تأثیر منفی بر عملکرد تحصیلی می‌شود (Seder, et. al, 2009). در این رابطه یانگ^۱ (۱۹۹۸) معتقد است، با توجه به

1. Young

پیامدهایی که اعتیاد به اینترنت برای فرد معتاد به آن دارد، مثل مشکلات تحصیلی، تغییر دادن سبک زندگی به منظور صرف زمان بیش‌تر در اینترنت، بی‌توجهی به سلامت خود در نتیجه کار با اینترنت، اجتناب از فعالیت‌های مهم زندگی به منظور صرف وقت بیشتر در اینترنت، کاهش روابط اجتماعی، نادیده گرفتن خانواده و دوستان، مشکلات مالی ناشی از هزینه‌های بهره‌گیری از اینترنت؛ به نظر می‌رسد که لازم است، مسئله اعتیاد به اینترنت و ابعاد آن بیشتر مورد توجه و بررسی قرار گیرد.

استفاده مفرط از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی انگیزه تحصیلی در دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد (روحانی و تاری، ۱۳۹۰) و باعث می‌شود که دانش‌آموزان در حد توانایی، استعداد و شایستگی خودشان عمل نکرده و پایین‌تر از حد انتظار تلاش کنند. اگر مشکلات انگیزشی در دوره دبیرستان مورد توجه قرار نگیرد، می‌تواند برای رفتار و یادگیری افراد پیامدهای جدی به بار آورد (سیف، ۱۳۸۶). انگیزه تحصیلی، یک نیروی درونی است که بر اثر عوامل درونی و بیرونی در فرد ایجاد می‌شود و او را برای رسیدن به هدف‌های تحصیلی و مطالعه تحریک می‌کند. بنابراین، انگیزه تحصیل یکی از ضروریات یادگیری است و چیزی است که به رفتار فرد (برای تحصیل و یادگیری) شدت و جهت می‌بخشد و در حفظ و تداوم آن به وی کمک می‌کند. دانش‌آموزانی که از انگیزش تحصیلی و یادگیری بالایی برخوردارند، در مقایسه با سایر دانش‌آموزان، نمرات تحصیلی بهتر و موفقیت آموزشی بالایی دارند (روحانی و تاری، ۱۳۹۰).

بسیاری از پژوهش‌هایی که به بررسی انگیزه‌های افراد برای عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی پرداخته‌اند، نشان می‌دهند که این شبکه‌ها، همه نیازهای کاربران را تأمین می‌کنند. افراد برای سرگرمی، نیازهای اطلاعاتی، معاشرتی، کنجکاوی، رهایی، تعامل اجتماعی و گذاران وقت در این فضا حضور می‌یابند (Fallahi, at. Al, 2010). شبکه‌های اجتماعی اگرچه با گردهم‌آوردن دوستان می‌توانند به افزایش ارتباطات انسانی کمک کنند و روابط دوستی افراد دور از هم را مستحکم‌تر کنند، اما بر روابط دوستی افراد نزدیک به هم تأثیر منفی دارد. از عوارض تربیتی شبکه‌های اجتماعی

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۲۳

می‌توان به این موارد اشاره نمود: درگیر شدن زودهنگام کودکان با مسائل غیر مربوط با گروه سنی آنها، عدم پایداری به ارزش‌های خانوادگی و اجتماعی، منحرف شدن توجه از اهداف زندگی واقعی، نابودی خلاقیت، مقایسه پیوسته خود با دیگران، کاهش روابط بین افراد فامیل و دوستان، نبود حریم و حرمت در شبکه‌های اجتماعی و اسطوره‌سازی کاذب (شکریگی، ۱۳۹۱). شبکه‌های اجتماعی صرفاً اثرات منفی نداشته و می‌توان با به‌کارگیری آنها در فرایند آموزشی و درمانی به‌طور بهینه نیز از آنها استفاده نمود، مواردی هم چون ارتباط با سایرین، یادگیری قوانین اجتماعی، تفریح و سرگرمی و انتقال تجربیات را می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین دلایل استفاده افراد از این‌گونه شبکه‌ها عنوان نمود (صیادی و همکاران، ۱۳۹۳).

اعتیاد به شبکه‌های مجازی

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی واژه و مفهومی است که در مورد افرادی که زمان زیادی را صرف استفاده از شبکه‌های اجتماعی می‌کنند، اطلاق می‌گردد، به‌نحوی که با دیگر امور زندگی روزمره تداخل پیدا می‌کند. تعریف اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی، معمولاً به رفتارهای اجباری اشاره دارد که منجر به اثرات منفی می‌شود. اعتیاد مجازی به گستره وسیعی از مشکلات رفتاری و کنترل تکانه ناشی از استفاده از اینترنت اشاره دارد (Yacet, 2010) اعتیاد اینترنتی بعنوان یک رفتار وسواسی، یا آرزوی برقراری پیوند، یا شاید حتی نمودی از انتقال و یا بازتاب روابط اُبژه و یا رفع نیاز قلمداد می‌شود (Fenichel, 2003) هولمز در تعریف خود از اعتیاد مجازی، به شناسایی استفاده طبیعی و معمولی اینترنت پرداخته و می‌گوید که هر گاه میزان استفاده از اینترنت به کمتر از ۱۹ ساعت در هفته برسد، در آن صورت می‌گوییم که فرد بصورت طبیعی از اینترنت استفاده می‌کند. بنابراین، از نظر هولمز، به فردی که بیش از ۱۹ ساعت در هفته از اینترنت استفاده می‌کند، می‌توانیم بگوییم که این فرد معتاد به دنیای مجازی است.

۱۲۴ فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۸

یونگ نیز اشاره می‌کند که فرد معتاد کسی است که حداقل ۳۸ ساعت در هفته و یا ۸ ساعت در روز، وقت خود را صرف استفاده از اینترنت می‌کند (مکیدفر، حبیب پور و گنجی، ۱۳۸۷).

متخصصان در زمینه آسیب‌شناسی، محدودترین تعریف را برای طبقه‌بندی استفاده از اینترنت ارائه می‌دهند. به طوری که چنانچه فرد در هفته ۲ تا ۳ ساعت از اینترنت استفاده کند، یک کاربر معمولی و چنانچه میزان استفاده وی از اینترنت به ۵ / ۸ ساعت و بیشتر در هفته بالغ گردد، وی یک کاربر آسیب‌شناسانه است. گولدرگ معتقد است که اعتیاد اینترنتی عبارت است از: استفاده آسیب‌شناسانه و وسواسی از اینترنت، که معیارهایی همچون تحمل و علائم کناره‌گیری، از شاخصه‌های آن می‌باشند (Lim and et al, 2004). در اغلب اعتیادها، افراد احساس می‌کنند که مجبور به انجام اعمال یا فعالیت‌های خاصی هستند که اغلب آن‌ها تبدیل به یک عادت مضر می‌شوند. دلیل اعتیاد و وابستگی کاربران به شبکه‌های اجتماعی، بر اساس تئوری وابستگی مخاطبان قابل توجه می‌باشد؛ از دیدگاه این تئوری، وابستگی مخاطبان به شبکه‌های اجتماعی بر اساس نیاز شکل می‌گیرد (زارعیان، ۱۳۸۲).

نظریه وابستگی

این تئوری که توسط «ملوین دفلور» و «ساندرا بال روکیچ» در سال ۱۹۷۶ مطرح شد، دارای دیدگاه‌های مختلف و آمیزه‌ای از دیدگاه‌های روانشناختی و تئوری‌های اجتماعی است. ترکیبی از مطالعات در حوزه عناصر استفاده و رضامندی و تأثیرات رسانه‌ای است. تئوری وابستگی رابطه یکپارچه‌ای را بین پیام‌گیران و رسانه‌ها و نظام وسیع اجتماعی پیشنهاد می‌کند. بر اساس این نظریه، شخص در جهت دست یافتن به اطلاعات مورد نیاز خود، هدف‌های خاصی را برای خود ترسیم می‌کند و کم‌کم به اطلاعات رسانه‌ها وابسته می‌شود. دو عامل در تعیین درجه وابستگی فرد به رسانه‌ها

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۲۵

نقش دارند: اول آنکه فرد به رسانه‌ای که بیشترین نیازهای اطلاعاتی وی را برآورده می‌سازد، گرایش پیدا می‌کند و تا حدودی به آن وابسته می‌شود تا رسانه‌ای که در آن نیازهای اطلاعاتی وی برآورده نمی‌شود یا کمتر برآورده می‌شود. دوم، عامل دیگری که در وابستگی نقش بسیار مهمی دارد، ثبات اجتماعی است. زمانی که جامعه دگرگون می‌شود و تضاد در آن به اوج خود می‌رسد، سازمان‌ها، مؤسسات، و شرکت‌های رسانه‌ای فرد را وادار می‌سازند تا باورها، گرایش‌ها و تصورات و علایق قبلی و رویه پیشین خود را دوباره ارزیابی کنند و در مورد انتخاب‌های جدید نیز فکر کنند. در چنین شرایطی وابستگی به اطلاعات رسانه‌ها افزایش می‌یابد، اما در یک شرایط با ثبات، وابستگی به رسانه‌ها ممکن است سیر نزولی داشته باشد. بر اساس این نظریه، افراد به دلیل دو نیاز به رسانه وابسته می‌شود:

۱- نیاز به داشتن اطلاعات (اطلاع از تحولات و رویدادهای جامعه نوین)

۲- نیاز به ندانستن و گریز از واقعیات (برنامه‌های طنز در اوقات فراغت و...)

این دو نیاز از پدیده‌های مدرن زندگی شهری هستند که از سویی داشتن اطلاعات بیشتر و از سوی دیگر، گریز از واقعیت و نیاز به داشتن اوقات فراغت در حضور رسانه‌ها را به وجود می‌آورند. بر اساس این نظریه، نیازهای افراد تداوم دارد و با رفع یک نیاز، نیاز دیگری مطرح می‌شود که باید توسط رسانه‌ها رفع شود. هرچه نیازها بیشتر باشند، میزان وابستگی بیشتر می‌شود و هرچه میزان وابستگی بیشتر باشد، تأثیر رسانه‌ها بر رفتار و نگرش اشخاص بیشتر خواهد شد. در این نظریه، پیام بر رفتار، دانش و نگرش افراد تأثیر می‌گذارد و مخاطبان تنها حس انفعال دارند و بدون عکس‌العمل خاصی وابسته می‌شوند و اعتیاد پیدا می‌کنند (زارعیان، ۱۳۸۲). در این میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی هم بر فرهنگ، رفتار، عقاید، افکار و نگرش افراد به‌ویژه زنان تأثیر می‌گذارد (Young, et.al, 2014)، شیوه و سبک زندگی را تغییر می‌دهد و بر انتخاب نوع پوشش و آرایش افراد خصوصاً نوجوانان و جوانان تأثیرگذار است

۱۲۶ فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۸

(محسنی تبریزی و هاشمی، ۱۳۹۰) و با افزایش مدت‌زمان استفاده از این شبکه‌ها، میزان تأثیر نیز افزایش می‌یابد.

پیشینه تحقیق

امامی ریزی (۱۳۹۵)، در پژوهش خود با عنوان «تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان» نشان داد که سپری کردن زمان بیش‌ازحد در شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث کاهش ساعات مطالعه و خستگی دانشجویان در کلاس می‌شود و در نتیجه کاهش پیشرفت تحصیلی را در پی دارد.

سلیمانی (۱۳۹۵)، در پایان‌نامه ارشد خود به بررسی «نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در گرایش جوانان به فرهنگ جهانی- غربی»، پرداخت و اعلام نمود جوانانی که در شبکه‌های اجتماعی مجازی عضویت دارند دارای گرایش متوسط به بالا نسبت به فرهنگ جهانی- غربی می‌باشند. هم‌چنین نتایج پژوهش حاکی از آن است که بین مدت‌زمان عضویت جوانان در شبکه‌های اجتماعی مجازی، میزان استفاده جوانان از انواع مختلف شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش آنان به فرهنگ جهانی- غربی رابطه معنادار مثبت وجود دارد یعنی هر چه مدت‌زمان عضویت و میزان استفاده جوانان از انواع مختلف شبکه‌های اجتماعی مجازی افزایش پیدا کند، میزان گرایش آنان به فرهنگ جهانی- غربی افزایش می‌یابد.

رسول‌زاده اقدم و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی دیگر با عنوان «تحلیل نقش رسانه‌های اجتماعی در گرایش به سبک زندگی نوین در بین جوانان ایرانی»، اعلام کردند که در جامعه جوان ایران انتخاب نوع پوشش و سبک آرایش بی‌تأثیر از برنامه‌های ماهواره و صفحات گوناگون مد و زیبایی رسانه‌های اجتماعی و سایت‌های اینترنتی نیست و بین مدت‌زمان و میزان استفاده و نوع استفاده (هدفمند یا غیرهدفمند)

اعتماد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۲۷

از رسانه‌های اجتماعی و نحوه پوشش (گرایش به حجاب)، رابطه معنادار معکوسی وجود دارد.

نوابخش و همکاران (۱۳۹۳) نیز در تحقیقی با عنوان «بررسی آثار اینترنت و موبایل در تغییر هویت جوانان ۱۵-۲۹ سال استان مازندران» دریافتند که گرایش جوانان به استفاده از اینترنت و موبایل در تغییر ارزش‌های فرهنگی مؤثر است.

عطادخت و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «استفاده آسیب‌زا و نوع کاربری تلفن همراه در دانش‌آموزان دبیرستانی و رابطه آن با عملکرد تحصیلی و انگیزش پیشرفت» نشان دادند که استفاده آسیب‌زا از تلفن همراه با عملکرد تحصیلی و انگیزش پیشرفت رابطه منفی دارد. همچنین، بین انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان استفاده‌کننده از تلفن همراه و دانش‌آموزانی که از آن استفاده نمی‌کنند، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

روحانی و تاری (۱۳۹۰)، نشان دادند که استفاده مفرط از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی انگیزه تحصیلی را در دانش‌آموزان کاهش می‌دهد.

موسوی و همکاران (۱۳۹۰)، در مطالعه خود گزارش دادند، شبکه‌های ماهواره‌ای و اجتماعی بر روی دختران تحصیل‌کرده جامعه ما تأثیر داشته‌اند، اما این تأثیرات غالباً آگاهی‌مدارانه بوده تا رفتارگرایانه.

محققان خارجی نیز در مطالعات خود نتایج مشابهی را گزارش دادند، از جمله: مادایا و همکاران (۲۰۱۶)، در مطالعه‌ای با عنوان «اثرات شبکه‌های اجتماعی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان پزشکی» به این نتیجه رسیدند که دانشجویان رشته پزشکی که از شبکه‌های مجازی استفاده می‌کردند عملکرد ضعیف‌تری به نسبت سایرین که استفاده نمی‌کردند، داشتند.

۱۲۸ فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۸

درحالی‌که، فُری (۲۰۱۶)، در مطالعه خود با عنوان «تأثیر سایت‌های شبکه‌های اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان مهندسی دانشگاه مایدوگوری، ایالت برنو، نیجریه» به این نتیجه رسید که شبکه‌های اجتماعی تأثیری بر عملکرد تحصیلی ندارند. یانگ و همکاران (۲۰۱۴)، در دانشگاه کالیفرنیا با همکاری برخی از دانشگاهیان ایران، مطالعه‌ای جهت بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر روی ۲۵۳ زن ایرانی انجام دادند و گزارش نمودند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر فرهنگ، رفتار، عقاید، افکار و نگرش زنان ایرانی تأثیر می‌گذارد و با افزایش مدت‌زمان استفاده از این شبکه‌ها، میزان تأثیر نیز افزایش می‌یابد. آموش و همکاران (۲۰۱۲)، در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که شبکه‌های اجتماعی دارای توانایی افزایش آزادی بیان و کاهش اثرات ارزش‌های فرهنگ سنتی هستند.

جاروارد و آنجلی (۲۰۱۱)، طی تحقیقاتی نشان دادند که کاربران شبکه‌های اجتماعی از سنن رایج مثل مذهب و رفتارهای فرهنگی دوری می‌کنند. کیرسچنر و کارپینسکی (۲۰۱۰) نیز در تحقیقی با عنوان «فیس‌بوک و عملکرد تحصیلی دانشجویان» گزارش دادند که استفاده‌کنندگان از فیس‌بوک، معدل کل کمتری داشته و ساعات کمتری را به مطالعه پرداخته‌اند.

یانگ (۱۹۹۶)، در تحقیقات خود دریافت که ۵۸ درصد دانش‌آموزان پس از استفاده زیاد از حد اینترنت در عادت‌های مطالعه خود دچار افت شدند و نمرات آن‌ها به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای کاهش پیدا کرده و میزان غیبت‌های این دانش‌آموزان افزایش یافت. اگرچه شایستگی‌های اینترنت این ابزار را به‌عنوان یک وسیله ایده آل آموزشی قرار داده است، اما دانش‌آموزان به‌جای انجام فعالیت خلاقانه، اغلب در سایت‌های نامربوط، اتاق‌های گپ، سرویس‌های دوستانه و نرم‌افزارهای بازی به گشت‌وگذار می‌پردازند.

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۲۹

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و پایبندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر شهری دوره متوسطه اردبیل رابطه معنی‌دار وجود دارد.
- ۲- بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و پایبندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر روستایی دوره متوسطه اردبیل رابطه معنی‌دار وجود دارد.
- ۳- بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و انگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر شهری دوره متوسطه اردبیل رابطه معنی‌دار وجود دارد.
- ۴- بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و انگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر روستایی دوره متوسطه اردبیل رابطه معنی‌دار وجود دارد.
- ۵- بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر شهری دوره متوسطه اردبیل رابطه معنی‌دار وجود دارد.
- ۶- بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر روستایی دوره متوسطه اردبیل رابطه معنی‌دار وجود دارد.
- ۷- بین میزان شیوع اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی دوره متوسطه اردبیل تفاوت وجود دارد.

روش‌شناسی

تحقیق حاضر به لحاظ روش، توصیفی-همبستگی است. از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش اجرا، پیمایشی است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان دختر (شهری و روستایی) دوره متوسطه آموزش و پرورش شهر اردبیل به تعداد ۱۰۳۷۲ نفر بود. بر اساس جدول مورگان، کهن و کرجسای (۱۹۷۰) در سطح اطمینان ۹۵٪ و خطای اندازه‌گیری $\alpha = 0.05$ تعداد ۳۷۳ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. در این پژوهش، نمونه آماری به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب گردید و در

۱۳۰ فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۸

انتخاب مدارس از سه پایه تحصیلی (دهم، یازدهم و دوازدهم) استفاده شد. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بود که شامل:

۱- **آزمون اعتیاد به اینترنت (یانگ، ۱۹۹۶):** این آزمون توسط یانگ ساخته شده و از معتبرترین پرسشنامه‌ها در زمینه اعتیاد اینترنتی است. این پرسشنامه در ۲۰ گویه طراحی شده است و به روش لیکرت از خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۵) نمره‌گذاری می‌شود. نمرات به دست آمده برای هر فرد، وی را در سه گروه طبقه‌بندی می‌کند، ۱- کاربر عادی اینترنت؛ ۲- کاربری که در اثر استفاده زیاد دچار مشکلاتی شده است؛ و ۳- کاربر معتاد که استفاده بیش از حد وی را وابسته کرده و نیاز به درمان دارد. این پرسشنامه جنبه‌های مختلف اعتیاد به اینترنت را می‌سنجد و به تعیین این که آیا استفاده بیش از حد از اینترنت بر جنبه‌های مختلف زندگی فرد تأثیر دارد یا نه می‌پردازد (مورالی و جورج، ۲۰۰۷). نمرات بین ۲۰ تا ۴۹، عدم اعتیاد به اینترنت، نمرات بین ۵۰ تا ۷۹ در معرض اعتیاد به اینترنت و نمرات بین ۸۰ تا ۱۰۰ اعتیاد به اینترنت را نشان می‌دهد. در مطالعه یانگ و همکاران، اعتبار درونی پرسشنامه بالاتر از ۹۲ ذکر شده و اعتبار به روش بازآزمایی نیز معنی‌دار گزارش شده است (مان، ۲۰۰۶). ویدیانتو و مک موران (۲۰۰۴) در مطالعه خود روایی صوری این پرسشنامه را بسیار بالا ذکر کرده‌اند.

در ایران اعتبار و پایایی این آزمون، توسط علوی، اسلامی، مرآئی، نجفی، جنتی پور و رضاپور (۱۳۸۹) بدست آمده است که پایایی بازآزمایی آن ۰/۸۲، همسانی درونی از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۲ و از طریق دونیمه سازی ۰/۷۲ بوده است (کیامرثی، ۱۳۹۴). دلیل این که پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در تحقیق حاضر بر اساس آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ ساخته شد، این بود که استفاده‌کنندگان شبکه‌های اجتماعی از کاربران اینترنت محسوب می‌شوند و سؤالات نیز در پرسشنامه مطابق با کارکردهای شبکه‌های اجتماعی تنظیم گردید. مجدداً برای تأیید روایی آن، پرسشنامه در اختیار ۴ نفر از اساتید علوم ارتباطات قرار گرفت و روایی آن مورد تأیید واقع شد، و

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۳۱

به‌منظور تعیین پایایی آن ابتدا پرسشنامه در اختیار ۳۷ نفر از دانش‌آموزان قرار گرفت و با استفاده از روش باز آزمایی، ضریب پایایی آن حدود ۸۴٪ محاسبه گردید.

۲- پرسشنامه انگیزه مطالعه و تحصیل (هارتر، ۱۹۸۰؛ ۱۹۸۱): پرسشنامه استاندارد

انگیزش تحصیلی هارتر شامل ۳۳ گویه و هدف آن بررسی انگیزش تحصیلی در بین دانش‌آموزان می‌باشد. این ابزار شکل اصلاح شده مقیاس هارتر (۱۹۸۱، ۱۹۸۰) به‌عنوان یک ابزار سنجش انگیزش تحصیلی است. همان‌گونه که بیان شد، مقیاس اصلی هارتر، انگیزش تحصیلی را با سؤال‌های دوقطبی می‌سنجد که یک قطب آن انگیزش درونی و قطب دیگر انگیزش بیرونی است و پاسخ آزمودنی به موضوع هر سؤال فقط می‌تواند یکی از دلایل بیرونی یا درونی را دربرداشته باشد. این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت می‌باشد که از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری شده است. لازم به توضیح است که در تحقیق حاضر این پرسشنامه به ۲۰ سؤال تعدیل گردیده است. نمرات ۲۰ تا ۵۰ میزان انگیزش تحصیلی ضعیف، نمرات ۵۱ تا ۷۵ انگیزش تحصیلی متوسط و نمرات ۷۶ تا ۱۰۰ انگیزش تحصیلی بالا در نظر گرفته شد.

۳- پرسشنامه پابندی به فرهنگ ملی: پرسشنامه محقق ساخته ۲۰ سؤالی است و

مبنای نمره‌گذاری آن طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت (خیلی کم، کم، تا حدی، زیاد، خیلی زیاد) انتخاب گردید و نمرات به ترتیب از ۱ تا ۵ اما در سوالات ۳، ۴، ۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹، و ۲۰ از ۵ تا ۱ می‌باشد. نمرات ۲۰ تا ۴۹ پابندی بیشتر، ۵۰ تا ۷۹ پابندی متوسط و ۸۰ تا ۱۰۰ پابندی ضعیف به فرهنگ ملی در نظر گرفته شد. این پرسشنامه جهت تأیید روایی به رؤیت ۵ نفر از اساتید علوم ارتباطات و علوم اجتماعی رسید و پس از اعمال نظرات تخصصی آنان، روایی آن مورد تأیید واقع گردید. ضریب آلفای کرونباخ نیز به‌منظور تعیین پایایی پرسشنامه سنجیده شد و ضریب پایایی آن برابر با ۸۳٪ محاسبه گردید.

۴- پرسشنامه نوع پوشش و آرایش: پرسشنامه محقق ساخته ۱۲ سؤالی است که

بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (خیلی کم، کم، تا حدی، زیاد، خیلی زیاد) از ۱ تا

۱۳۲ فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۸

۵ نمره‌گذاری شده است. در سوالات ۱، ۲ و ۳، نمره از ۵ تا ۱ صورت می‌گیرد. پرسشنامه جهت تأیید روایی به رؤیت ۵ نفر از اساتید علوم ارتباطات و متخصصان علوم اجتماعی رسید و پس از اعمال نظرات تخصصی آنان، روایی آن مورد تأیید واقع گردید. ضریب آلفای کرونباخ نیز به منظور تعیین پایایی پرسشنامه سنجیده شد و ضریب پایایی آن برابر با ۰/۷۹ محاسبه گردید.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌های گردآوری شده، به صورت فراوانی، درصد فراوانی، نمودار، میانگین، واریانس و انحراف استاندارد سازمان‌بندی و خلاصه گردیدند. آزمون کلموگروف-اسمیرنوف جهت تعیین نرمال بودن توزیع داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. از آزمون ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه همبستگی بین متغیر مستقل با متغیرهای وابسته و آزمون پارامتریک t مستقل جهت تعیین اختلاف میانگین دو گروه مستقل، استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۹ در سطح معناداری ۰/۰۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های توصیفی تحقیق

بر طبق یافته‌ها ۳۰/۸۳ درصد پاسخگویان با کمترین فراوانی در پایه تحصیلی دوازدهم و ۳۵/۹ درصد در پایه یازدهم و ۳۳/۲۴ درصد در پایه دهم تحصیل می‌کردند. همچنین ۴/۸ درصد پاسخگویان با کمترین فراوانی از هیچ‌کدام از شبکه‌های اجتماعی استفاده نمی‌کردند و ۵۴/۲ درصد با بیشترین فراوانی از شبکه اجتماعی تلگرام استفاده می‌کردند. ۲۶/۵ درصد پاسخگویان نیز از هر دو شبکه اجتماعی تلگرام و اینستاگرام استفاده می‌کردند. ۷/۵ درصد پاسخگویان با کمترین فراوانی، بیشتر از ۴ ساعت و ۳۸/۶ درصد با بیشترین فراوانی، ۱ ساعت در روز از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کردند.

اعتماد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۳۳

مطابق یافته‌های تحقیق ۲/۷ درصد پاسخگویان، هدف از عضویت در شبکه‌های اجتماعی را دوست‌یابی، ۱۳/۹ درصد کسب مطالب علمی و درسی، ۱۸/۲ درصد برای ابراز عقیده، ۲۲/۵ درصد برای کسب اطلاعات عمومی و ۴۲/۶ درصد با بیشترین فراوانی تفریح و سرگرمی را هدف از عضویت در شبکه‌های اجتماعی بیان کرده‌اند. نتایج توصیفی مربوط به اعتماد به شبکه‌های موبایلی، انگیزه مطالعه و تحصیل، فرهنگ ملی و نوع پوشش و آرایش به صورت زیر تعیین گردید.

جدول ۱- شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای مورد مطالعه در بین دو گروه دختران

روستایی و شهری

متغیر	آماره	میانگین	انحراف معیار
اعتماد به شبکه‌های موبایلی	روستا	۲/۲۶۵۵	۰/۴۷۴۸۹
	شهر	۲/۴۳۷۸	۰/۶۰۸۹۹
انگیزه مطالعه و تحصیل	روستا	۲/۹۱۱۰	۰/۳۹۵۷۱
	شهر	۲/۹۷۹۷	۰/۴۰۹۶۸
فرهنگ ملی	روستا	۲/۷۴۴۸	۰/۴۸۲۵۱
	شهر	۲/۷۰۰۱	۰/۵۰۶۴۲
نوع پوشش و آرایش	روستا	۲/۶۷۹۴	۰/۵۹۸۳۴
	شهر	۲/۷۰۳۰	۰/۵۶۸۲۷

طبق نتایج جدول ۱ میانگین اعتماد به شبکه‌های موبایلی در بین دانش‌آموزان دختر روستایی ۲/۲۶ و در بین دانش‌آموزان دختر شهری ۲/۴۳ است، همچنین با توجه به این که میانگین بدست آمده برای متغیر اعتماد به شبکه‌های موبایلی در بین دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی کمتر از میانگین نظری (۳ از ۵ = حد وسط گزینه‌های پرسشنامه‌ها) است، بنابراین می‌توان گفت که در حالت عموم، در بین دانش‌آموزان

۱۳۴ فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۸

دختر شهری و روستایی اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی بسیار ناچیز است. میانگین انگیزه مطالعه و تحصیل در بین دانش‌آموزان دختر روستایی ۲/۹۱ و در بین دانش‌آموزان دختر شهری ۲/۹۷، میانگین پایبندی به فرهنگ ملی در بین دانش‌آموزان دختر روستایی ۲/۷۴ و در بین دانش‌آموزان دختر شهری ۲/۷۰، میانگین نوع پوشش و آرایش در بین دانش‌آموزان دختر روستایی ۲/۶۷ و در بین دانش‌آموزان دختر شهری ۲/۷۰ است.

جدول ۲- وضعیت اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در بین دانش‌آموزان دختر شهری و

روستایی

دختران شهری		دختران روستایی		وضعیت
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۶۶/۸	۱۷۹	۵۹/۰	۶۲	عدم اعتیاد به اینترنت
۳۱/۳	۸۴	۴۱/۰	۴۳	در معرض اعتیاد به اینترنت
۱/۹	۵	۰	۰	اعتیاد به اینترنت
۱۰۰/۰	۲۶۸	۱۰۰/۰	۱۰۵	جمع

طبق نتایج جدول ۲، ۵۹ درصد دختران دانش‌آموز روستایی به اینترنت اعتیاد ندارند و این وضعیت در بین دختران شهری ۶۶/۸ درصد است. ۴۱ درصد دختران روستایی در معرض اعتیاد به اینترنت هستند که این وضعیت در بین دختران شهری ۳۱/۳ درصد است. در نهایت دختران روستایی به اینترنت اعتیاد ندارند، در حالی که ۱/۹ درصد دختران شهری به اینترنت اعتیاد دارند.

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۳۵

جدول ۳- نتایج آزمون کولموگروف- اسمیرنوف جهت تعیین نرمال بودن توزیع متغیرها

آماره	اعتیاد به شبکه‌های موبایلی	انگیزه مطالعه و تحصیل	فرهنگ ملی	نوع پوشش و آرایش
مقدار Z کولموگروف- اسمیرنوف	۰/۷۴۴	۰/۹۱۲	۰/۸۲۶	۱/۱۰۷
سطح معنی داری	۰/۵۱۱	۰/۴۶۳	۰/۴۹۴	۰/۲۳۶

طبق نتایج جدول ۳ و با توجه به این که سطح معنی داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۵ بیش از ۰/۰۵ است، بنابراین می توان گفت که توزیع متغیرهای تحقیق نرمال است و جهت تحلیل فرضیات می توان از آزمون‌های پارامتریک (ضریب همبستگی پیرسون) استفاده کرد.

یافته‌های استنباطی (تحلیل فرضیات)

فرضیه اول: بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و پایبندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر شهری رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول ۴- نتایج ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه همبستگی

متغیر وابسته	آماره‌ها	متغیر مستقل
پایبندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر شهری		
۰/۵۸۵** -	ضریب همبستگی پیرسون	میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی
۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۳۷۳	تعداد نمونه	

** معنی داری آزمون در سطح معنی داری ۰/۰۱

۱۳۶ فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۸

طبق نتایج جدول ۴ و با توجه به این که سطح معنی‌داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۹ کمتر از ۰/۰۱ است، بنابراین می‌توان گفت که فرضیه اول تأیید می‌شود و بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی با پایبندی به فرهنگ ملی و بومی در دانش‌آموزان دختر شهری رابطه معکوس معنی‌داری وجود دارد و ضریب همبستگی بین دو متغیر ۰/۵۸- است. به عبارتی می‌توان گفت که با افزایش میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی، میزان پایبندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر شهری در حد متوسطی کاهش می‌یابد.

فرضیه دوم: بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و پایبندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۵- نتایج ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه همبستگی

متغیر وابسته	آماره‌ها	متغیر مستقل
پایبندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر روستایی		
۰/۴۲۴** -	ضریب همبستگی پیرسون	میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی
۰/۰۰۰	سطح معناداری	موبایلی
۳۷۳	تعداد نمونه	

طبق نتایج جدول ۵ و با توجه به این که سطح معنی‌داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۹ کمتر از ۰/۰۱ است، بنابراین می‌توان گفت که فرضیه دوم تأیید می‌شود و بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی با پایبندی به فرهنگ ملی و بومی در دانش‌آموزان دختر روستایی رابطه معکوس معنی‌داری وجود دارد و ضریب همبستگی بین دو متغیر ۰/۴۲- است. به عبارتی می‌توان گفت که با افزایش میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی، میزان پایبندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر روستایی در حد متوسطی کاهش می‌یابد.

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۳۷

فرضیه سوم: بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و انگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر شهری رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۶- نتایج ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه همبستگی

متغیر وابسته	آماره‌ها	متغیر مستقل
انگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر شهری		
$0/461^{**}$ -	ضریب همبستگی پیرسون	میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی
$0/000$	سطح معناداری	
۳۷۳	تعداد نمونه	

طبق نتایج جدول ۶ و با توجه به این که سطح معنی‌داری خطای آزمون برای سطح اطمینان $0/99$ کمتر از $0/01$ است، بنابراین می‌توان گفت که فرضیه سوم تأیید می‌شود و بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی با انگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر شهری رابطه معکوس معنی‌داری وجود دارد و ضریب همبستگی بین دو متغیر $0/46$ - است. به عبارتی می‌توان گفت که با افزایش میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی، میزان انگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر شهری کاهش می‌یابد.

فرضیه چهارم: بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و انگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۷- نتایج ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه همبستگی

متغیر وابسته	آماره‌ها	متغیر مستقل
انگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر روستایی		
۰/۴۴۱** -	ضریب همبستگی پیرسون	میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی
۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۳۷۳	تعداد نمونه	

طبق نتایج جدول ۷ و با توجه به این که سطح معنی‌داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۹ کمتر از ۰/۰۱ است، بنابراین می‌توان گفت که فرضیه چهارم تأیید می‌شود و بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی بانگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر روستایی رابطه معکوس معنی‌داری وجود دارد و ضریب همبستگی بین دو متغیر ۰/۴۴- است. به عبارتی می‌توان گفت که با افزایش میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی، میزان انگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر روستایی کاهش می‌یابد.

فرضیه پنجم: بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر شهری رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۸- نتایج ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه همبستگی

متغیر وابسته	آماره‌ها	متغیر مستقل
نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر شهری		
۰/۰۶۶	ضریب همبستگی پیرسون	میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی
۰/۲۸۰	سطح معناداری	
۳۷۳	تعداد نمونه	

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۳۹

طبق نتایج جدول ۸ و با توجه به این که سطح معنی‌داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۵ بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین می‌توان گفت که فرضیه پنجم تأیید نمی‌شود و بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی با نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر شهری رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

فرضیه ششم: بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۹- نتایج ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه همبستگی

متغیر وابسته	آماره‌ها	متغیر مستقل
نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر روستایی		
۰/۱۰۴	ضریب همبستگی پیرسون	میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی
۰/۲۹۰	سطح معناداری	
۳۷۳	تعداد نمونه	

طبق نتایج جدول ۹ و با توجه به این که سطح معنی‌داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۵ بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین می‌توان گفت که فرضیه ششم تأیید نمی‌شود و بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی با نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر روستایی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

فرضیه هفتم: بین میزان شیوع اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی دوره متوسطه اردبیل تفاوت وجود دارد.

۱۴۰ فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۸

جدول ۱۰- نتایج آزمون t با دو گروه مستقل جهت تعیین اختلاف میانگین

گروه	میانگین اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
روستا	۲/۲۶۵۵	۰/۴۷۴۸۹	-۲/۶۰۲	۳۷۱	۰/۰۱۰
شهر	۲/۴۳۷۶	۰/۶۰۸۹۹			

طبق نتایج جدول ۱۰ و با توجه به این که سطح معنی‌داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۵ کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین می‌توان گفت که فرضیه هفتم تأیید می‌شود و بین میزان شیوع اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی دوره متوسطه اردبیل تفاوت معنی‌داری وجود دارد و میزان شیوع اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در دانش‌آموزان دختر شهری دوره متوسطه اردبیل بیشتر از دانش‌آموزان دختر روستایی دوره متوسطه اردبیل است.

جدول ۱۱- میانگین و انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی متغیرهای مورد مطالعه

متغیر	آماره	میانگین	انحراف معیار	ضریب همبستگی
اعتیاد به شبکه‌های موبایلی	روستا	۲/۲۶۵۵	۰/۴۷۴۸۹	-
	شهر	۲/۴۳۷۸	۰/۶۰۸۹۹	-
انگیزه مطالعه و تحصیل	روستا	۲/۹۱۱۰	۰/۳۹۵۷۱	-۰/۴۲۴
	شهر	۲/۹۷۹۷	۰/۴۰۹۶۸	-۰/۵۸۵
فرهنگ ملی	روستا	۲/۷۴۴۸	۰/۴۸۲۵۱	-۰/۴۴۱
	شهر	۲/۷۰۰۱	۰/۵۰۶۴۲	-۰/۴۶۱
نوع پوشش و آرایش	روستا	۲/۶۷۹۴	۰/۵۹۸۳۴	۰/۱۰۴
	شهر	۲/۷۰۳۰	۰/۵۶۸۲۷	۰/۰۶۶

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۴۱

طبق نتایج جدول ۱۱ بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی بانگیزه مطالعه و تحصیل و فرهنگ ملی و بومی دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. این در حالی است که بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی با نوع پوشش و آرایش دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی رابطه معنی‌داری وجود ندارد. هم‌چنین نتایج نشان می‌دهد که بیشترین شدت رابطه مربوط به اعتیاد به شبکه‌های موبایلی بانگیزه مطالعه و تحصیل دانش‌آموزان شهری است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف تحقیق حاضر بررسی اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی و رفتاری ناشی از آن در بین دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهرستان اردبیل است. یافته‌های توصیفی نشان می‌دهند که بیشتر پاسخگویان با ۵۴/۲ درصد از کانال تلگرام استفاده می‌کنند و پاسخگویانی که به‌طور هم‌زمان از هر دو کانال تلگرام و اینستاگرام استفاده می‌کنند با ۲۶/۵ درصد در رتبه بعد قرار دارند. در واقع، ۸۰/۷ درصد پاسخگویان از کانال تلگرام استفاده می‌کنند. اینستاگرام با ۱۴/۵ درصد در رتبه سوم قرار دارد و ۴/۸ درصد پاسخگویان نیز از هیچ‌کدام از این کانال‌ها استفاده نکرده‌اند. این نتیجه نشان می‌دهد که استفاده از کانال تلگرام در بین دانش‌آموزان، شایع‌تر است. بر اساس همین نتایج، در حدود ۴۱ درصد از پاسخگویان، ۳ ساعت و ۲۷/۳٪ بیشتر از ۳ ساعت و ۱۳/۷٪ در روز از شبکه‌های اجتماعی موبایلی استفاده می‌کنند، چهار ساعت ۶/۲ درصد و بیشتر از چهار ساعت ۷/۵ درصد.

بر اساس این یافته‌ها می‌توان اذعان نمود که نزدیک نیمی (حدوداً ۴۰ درصد) از دانش‌آموزان شرکت‌کننده در تحقیق حاضر به‌صورت بی‌رویه از شبکه‌های اجتماعی موبایلی به‌ویژه تلگرام استفاده می‌کنند. با توجه به نظریه وابستگی رسانه‌ها، به دلیل

آن‌که دسترسی به این شبکه‌ها از طریق تلفن همراه بسیار آسان بوده و تقریباً مطابق با تمام سلاقیق و نیازهای مخاطبان برنامه ارائه می‌گردد و با توجه به نتایج حاصل از تحقیق، احتمال گسترش روزافزون گرایش و وابستگی دانش‌آموزان به این شبکه‌ها و برنامه‌ها به‌منظور تأمین نیازهای اطلاعاتی، سرگرمی و تفریحی خود، دور از ذهن نیست. جسوکولان دائی راج (۲۰۱۴)، در مطالعه‌ای گزارش داد، جوانانی که بیش از نیم ساعت برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی صرف می‌کنند، سبک زندگی‌شان تحت تأثیر این شبکه‌ها قرار می‌گیرد. هم‌چنین یانگ و همکاران (۲۰۱۴)، طی مطالعه‌ای در ایران نشان دادند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر فرهنگ، رفتار، عقاید، افکار، نگرش و سبک زندگی زنان ایرانی تأثیر می‌گذارد و با افزایش مدت‌زمان استفاده از این شبکه‌ها، میزان تأثیر نیز افزایش می‌یابد.

بررسی وضعیت اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در بین دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر اردبیل نشان داد که ۳۱/۳ درصد دختران شهری و ۴۱ درصد دختران روستایی به شبکه‌های اجتماعی اعتیاد دارند. نکته جالب‌توجه در این یافته، درصد بالای دختران روستایی در معرض اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی نسبت به دختران شهری است. علاوه بر آن، دختران روستایی از نظر وضعیت عدم اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی (با ۵۹ درصد) پایین‌تر از دختران شهری (با ۶۶/۸ درصد) قرار دارند و این نشان‌دهنده وضعیت نامطلوب دانش‌آموزان متوسطه روستایی از جهت وابستگی به موبایل نسبت به موقعیت و مکان سکونتشان در مقایسه با دختران شهری است.

طبق نتایج به‌دست‌آمده، بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی با پابندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر شهری و روستای رابطه معکوس معنی‌داری وجود داشت. در فرضیه اول ضریب همبستگی بین دو متغیر ۰/۵۸- و در فرضیه دوم ضریب همبستگی بین دو متغیر ۰/۴۲- بودند. به عبارتی می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی، میزان پابندی به فرهنگ ملی در دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی به‌طور متوسط کاهش می‌یابد. نتایج این تحقیق با

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۴۳

نتایج مطالعات نوابخش و همکاران (۱۳۹۳)، نصیری و بختیاری (۱۳۹۴)، سلیمانی (۱۳۹۵)، در داخل کشور و با نتایج یانگ و همکاران (۲۰۱۴)، آموش و همکاران (۲۰۱۲) و جاروارد (۲۰۱۱) در خارج کشور همسو می‌باشد.

همچنین طبق نتایج به‌دست‌آمده بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی بانگیزه مطالعه و تحصیل در دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی رابطه معکوس معنی‌داری وجود داشت. در فرضیه سوم ضریب همبستگی بین دو متغیر $0/46-$ و در فرضیه چهارم ضریب همبستگی بین دو متغیر $0/44-$ می‌باشد. نتایج تحقیق حاضر با نتایج پژوهش‌های امامی‌ریزی (۱۳۹۵)، عطادخت و همکاران (۱۳۹۲)، روحانی و تاری (۱۳۹۰)، در داخل کشور و با نتایج تحقیقات مادایا و همکاران (۲۰۱۶)، کیرسچنر و کارپینسکی (۲۰۱۰) در خارج کشور همخوانی دارد. اما این یافته با نتایج مطالعات محسنی تبریزی و هاشمی (۱۳۹۰)، در داخل و فُری (۲۰۱۶) در خارج همسو نمی‌باشد که این امر شاید به دلیل تفاوت‌های محیطی و فرهنگی و همچنین متفاوت بودن جامعه آماری مورد مطالعه باشد.

طبق نتایج به‌دست‌آمده و با توجه به این که سطح معنی‌داری خطای آزمون برای سطح اطمینان $0/95$ بیشتر از $0/05$ بود، فرضیه‌های پنجم و ششم تأیید نشدند و بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی با نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی رابطه معنی‌داری وجود نداشت. ضریب همبستگی بین دو متغیر در فرضیه پنجم $0/066-$ و در فرضیه ششم $0/104-$ بود. به عبارتی می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی، نوع پوشش و آرایش در دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی تغییر نمی‌کند.

یافته‌های تحقیق حاضر با نتایج پژوهش موسوی و همکاران (۱۳۹۰) در داخل همراستا بود، اما با نتایج مطالعات رسول‌زاده اقدم و همکاران (۱۳۹۴ و ۱۳۹۵)، در داخل و با نتایج تحقیقات یانگ و همکاران (۲۰۱۴) در خارج کشور همخوانی نداشت. این اختلاف شاید ناشی از تفاوت‌های سنی، محیطی، فرهنگی و همچنین متفاوت بودن جامعه آماری باشد.

همچنین طبق نتایج آزمون t با دو گروه مستقل جهت تعیین اختلاف میانگین و با توجه به این که سطح معنی داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۵ کمتر از ۰/۰۵ بود، فرضیه هفتم تأیید گردید و بین میزان شیوع اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در بین دانش‌آموزان دختر شهری و روستایی دوره متوسطه اردبیل تفاوت معنی داری وجود داشت و میزان شیوع اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی در دانش‌آموزان دختر شهری دوره متوسطه اردبیل بیشتر از دانش‌آموزان دختر روستایی دوره متوسطه اردبیل بود. این یافته با نتیجه تحقیق کرمشایی و همکاران (۱۳۹۰) در داخل کشور هم‌راستا بود. به این ترتیب در هر دو تحقیق میانگین اعتیاد در دختران شهری بیشتر از دختران روستایی بود. با این حال، در تحقیق کرمشایی و همکاران تفاوت معنی دار نبود اما در تحقیق حاضر تفاوت معنی دار بود. در تحقیق کرمشایی میانگین وابستگی به اینترنت در دختران شهری ۳۸/۴۰ و دختران روستایی ۳۶/۹۱ و در تحقیق حاضر میانگین اعتیاد در دختران شهری ۲/۴۳ و دختران روستایی ۲/۲۶ بود.

با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر می‌توان نتیجه گرفت که استفاده مفرط از شبکه‌های اجتماعی موبایلی در بین دانش‌آموزان دختر موجب کاهش عملکرد تحصیلی و علاقه‌مندی به مطالعه و همچنین پایبندی به فرهنگ ملی در آن‌ها می‌شود. همسو با نتایج یانگ و همکاران (۲۰۱۴)، با افزایش میزان استفاده از این شبکه‌ها، میزان انگیزه مطالعه و تحصیل و پایبندی به فرهنگ ملی نیز در بین دانش‌آموزان کاهش یافته است. در تبیین این یافته که ارتباط منفی بین استفاده افراطی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی و عملکرد تحصیلی استفاده‌کنندگان مفرط از این شبکه‌ها در مقایسه با کسانی که استفاده افراطی ندارند، می‌توان گفت که این افراد مدت‌زمان کوتاه‌تری را به مطالعه اختصاص می‌دهند. بنابراین وقتی دانش‌آموز به دلیل مشغولیت زیاد با تلفن همراه و شبکه‌های اجتماعی آن، فرصت چندانی برای مطالعه و انجام تکالیف پیدا نمی‌کند، افت تحصیلی وی قابل پیش‌بینی و قابل توجیه است.

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۴۵

طبق نظریه وابستگی راکیچ و دفلور، افراد برای تأمین برخی نیازها و دستیابی به اهداف خاصی که دارند به رسانه‌ها وابسته می‌شوند و برانگیخته شدن این نیازها و انگیزه‌ها در استفاده از رسانه، خود مشروط به یک دسته عوامل بیرونی است که ممکن است تحت کنترل افراد هم نباشد. در این میان دانش‌آموزان دختر به‌طور مختلف ممکن است نیازهایشان را با شبکه‌های اجتماعی موبایلی رفع کنند و همچنین در زمینه‌های مختلف از این شبکه‌ها به‌طور متفاوتی استفاده نمایند. در حقیقت ایجاد وابستگی بیشتر به رسانه سبب افزایش احتمال تأثیرگذاری می‌شود زیرا هر چه وابستگی رسانه‌ای در ارتباط با یک پیام ویژه بیشتر باشد، این احتمال که پیام، شناخت، احساسات و رفتارهای کاربران را تغییر دهد بیشتر است. از این‌رو استفاده بیش‌ازاندازه دانش‌آموزان از شبکه‌های موبایلی، زمینه را برای ایجاد وابستگی عاطفی به تلفن همراه فراهم کرده و از این طریق هم باعث ایجاد اشتغال ذهنی زیاد، افت تمرکز و در نهایت منجر به افت تحصیلی می‌شود.

علاوه بر آن، در سال‌های اخیر با گسترش استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایلی در بین جوانان، شکل گذران اوقات فراغت جوانان هم دچار تغییرات زیادی شده است. با توجه به جوان بودن جمعیت کشور، شاهد تغییرات زیادی در الگوهای فرهنگی جوانان به‌ویژه دختران و زنان جوان نسبت به بسیاری مسائل از جمله مدل لباس و آرایش هستیم. بر اساس دیدگاه تئوری وابستگی مخاطبان به رسانه، نکته قابل توجه در زمینه تغییر دیدگاه جوانان نسبت به نوع پوشش و آرایش و به‌طور کلی مدگرایی آن‌ها، این است که الگوهای جمعی در جامعه به‌شدت در حال تضعیف و فردگرایی و توجه به خود در حال رشد است. آراستگی و زیبایی ظاهر جوان امروز که موردپسند اوست به‌گونه‌ای متفاوت از الگوهای جمعی است که فرهنگ سنتی جامعه برای او ترسیم می‌کند. در واقع در جامعه جوان ایران، انتخاب نوع پوشش و آرایش، نحوه رفتار و سبک زندگی امروزی آن‌ها متأثر از صفحات گوناگون مد و زیبایی، برنامه‌ها و الگوهای ارائه‌شده در شبکه‌های اجتماعی و سایت‌های اینترنتی است.

منابع

- امامی ریزی، کبری. (۱۳۹۵)، «تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان»، *دوماهنامه علمی پژوهشی، راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله، ۹ (۳): ۲۱۳-۲۰۶.
- حسینی، سید حسن. (۱۳۸۴)، «تحلیل جامعه‌شناختی رابطه اینترنت و اعتیاد به مواد مخدر»، *فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۱(۳،۲)، ۱۷-۱.
- خواجه‌نوری، بیژن، علی روحانی و سمیه هاشمی. (۱۳۹۰)، «سبک زندگی و مدیریت بدن»، *فصلنامه علمی پژوهشی زنان*، سال دوم، شماره ۴، ۲۱-۴۸.
- دیباج‌نیا، پروین. (۱۳۸۴)، «بررسی مقایسه‌ای خودپنداره دانشجویان سال اول و چهارم دانشکده توانبخشی دانشگاه شهید بهشتی»، *پژوهش در پزشکی*، ۲۹(۳): ۲۳۴-۲۳۱.
- ذکایی، محمد سعید و ولی زاده، وحید. (۱۳۸۸)، «فرهنگ جوانان و تلفن همراه»، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، دوره دوم، شماره ۳- شماره پیاپی ۷، ۱۵۲-۱۱۹.
- رحیمیان، مریم. (۱۳۹۱)، «بررسی آثار موبایل در رفتار دختران ۱۶-۳۰ سال استان سمنان»، *فصلنامه دانش انتظامی سمنان*، شماره ۲(۱۲۶).
- رسول‌زاده اقدم و دیگران. (۱۳۹۴)، «تحلیل نقش رسانه‌های اجتماعی در گرایش به سبک زندگی نوین در بین جوانان ایرانی»، *دو فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر*، شماره ۹، ۲۲-۶.
- روحانی، فضیله؛ تازی، سعیده. (۱۳۹۰)، «بررسی میزان اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با انگیزه تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مازندران»، *فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، شماره ۲ (۲) ۵۲-۲۸.
- زارعیان، داود. (۱۳۸۲)، *مبانی کلی ارتباطات جمعی*، تهران: انتشارات کارگزار روابط عمومی.
- زیمیل، جورج. (۱۳۸۶)، *زن و مد*، ترجمه: عباس کاظمی و عبدالله سالاروند، قابل‌دسترسی در <http://kazemia.persianblog.ir>

- اعتماد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اثرات فرهنگی ... ۱۴۷
- سلیمانی، کاوه. (۱۳۹۵)، «بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در گرایش جوانان به فرهنگ جهانی - غربی (مطالعه موردی: شهر قائمشهر از استان مازندران)»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه پیام نور استان تهران - دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۸۶)، *روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش* (ویرایش ششم)، تهران: انتشارات دوران.
- شکرپیگی، عالیبه. (۱۳۹۱)، «رسانه، زنان و مناسبات خانواده»، مقاله ارائه شده در *همایش انجمن جامعه‌شناسی ایران*، دانشگاه تهران.
- صیادی، محمدامین؛ فتحی، فریبرز؛ محمدی، میترا. (۱۳۹۳)، «استفاده بی‌رویه از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی و ارتباط آن با سلامت روانی»، مقاله علمی و پژوهشی، سما، *نشریه سلامت و تندرستی در مدارس*. ۲۸-۵۲.
- عطادخت، اکبر؛ حمیدی فر، ویدا و محمدی، عیسی. (۱۳۹۲)، «استفاده آسیب‌زا و نوع کاربری تلفن همراه در دانش‌آموزان دبیرستانی و رابطه آن با عملکرد تحصیلی و انگیزش پیشرفت»، *مجله روانشناسی مدرسه*، شماره ۳.
- کرمشایی، فائزه؛ پناهی، امین؛ صادق نیا، احمد و زیدی، یاسر. (۱۳۹۰)، «بررسی اعتماد به اینترنت و فضاهای مجازی در بین جوانان و نوجوانان. *همایش ملی صنایع فرهنگی و نقش آن در توسعه پایدار*، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.
- کیامرثی، آذر؛ آریاپوران، سعید. (۱۳۹۴)، «شیوع اعتماد به اینترنت و رابطه آن با تعلق ورزی و پرخاشگری در دانش‌آموزان»، *مجله روان‌شناسی مدرسه*، شماره ۴(۳): ۸۵-۶۷.
- محسنی تبریزی، علیرضا؛ هاشمی، محمدرضا. (۱۳۹۰)، «تاثیر اینترنت بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان (مطالعه موردی: دبیرستان‌های شهر اراک در سال ۸۸-۸۷)»، *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، شماره ۳.
- معیدفر، سعید و کرم حبیب پور، کرم و احمد گنجی. (۱۳۸۴) *اعتماد اینترنتی و علل و پیامدهای آن*، *مجله رسانه*، سال ۱۶، شماره ۳.
- منطقی، مرتضی. (۱۳۸۷)، *تلفن همراه؛ راهنمای والدین در استفاده فرزندان از فن‌آوری‌های ارتباطی جدید*، تهران: نشر عابد، چاپ دوم.

- موسوی، سید محمدعلی و همکاران. (۱۳۹۰)، «بررسی تأثیر شبکه‌های مُد روی دانشجویان دختر مطالعه موردی دانشگاه تهران»، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، ۴(۳).
- نوابخش، مهرداد؛ هاشم نژاد، فاطمه و زاد شم پور، وحید. (۱۳۹۳)، «بررسی آثار اینترنت و موبایل در تغییر هویت جوانان ۱۵-۲۹ سال استان مازندران»، *مجله تخصصی جامعه‌شناسی*، سال اول. شماره ۲.

- Billieux, J., Van der Linden, M., D'Acremont, M., Ceschi, G., & Zermatten, A. (2007). *Does impulsivity relate to the perceived dependence on and actual use of mobile phone?* Applied cognitive psychology, 21(4), 527-537.
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007), "Social network sites: definition, history, and scholarship", *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1): 210-230.
- Falahi A, Atif K, Elnaffar Y. (2010). International conference on green computing and communications. Proceedings of the IEEE/ACM International Conference on Cyber, Physical and Social Computing (CPSCom 2010); Oct30-Nov 1.
- Fenichel, Michael. (2003). Internet Addiction: "Addictive Behavior, Transference or More? Southern Medical Journal, Vol 92, N. 6, June.
- Fori E. (2016). the effects of social networking sites on the academic performance of the engineering student in the university of Maiduguri, Borno state, Nigeria. *IJCSI International Journal of Computer Science Issues*; 13(1).
- Harter, S. (1981). A new self-report scale of intrinsic versus extrinsic orientation in the classroom: Motivational and informational components. *Developmental Psychology*, 17(3), 300-312. <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.17.3.300>
- Hjarvard S. (2011). The mediatization of religion: Theorising religion, media and social change. *Culture & Religion*; 12:119-135.
- Ishii, K. (2011). Examining the adverse effects of mobile phone use among Japanese adolescents. *Keio Communication Review*, 33, 69-83.
- Jesu Kulandairaj, A. (2014). Impact of social media on the life style of youth. *International Journal of Technical Research and Applications* e-ISSN: 2320-8163, www.ijtra.com Volume-2, Special Issue 8 (Nov-Dec 2014), PP. 22-28
- Kamibeppu, K., & Sugiura, H. (2005). Impact of the mobile phone on junior high school students, friendships in the Tokyo metropolitan area. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(2), 121-130.
- Kirschner PA, Karpinski A C. (2010) Face book and academic performance. *Comput Hum Behav*. 26(6):37-45.

- Krejcie, R. V. and Mrgan, D. W. (1970). Derermining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30, 607-610.
- Lee, J, Lee H. (2010). “*The Computer- Mediated Communication Network: Exploring the Linkage between the Online Community and Social Capital*”, New Media and So.; (5): 12.
- -Lim, Jin-Sook and et al. (2004). *A Learning System for Internet Addiction Prevention*, Proceedings of the IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies (ICALT’04).
- Lewis K, Kaufman J, Gonzalez M, Wimmer A, Chrisis N. (2008). *Social Networks Tastes, Ties, and Time.Soc Network*. 30(4):330- 42.
- Madaiah M, Seshaiyenger C, Suresh P, Munipapanna S, Sonnappa S. (2016). *Study to assess the effects of social networking sttes on medical college students*. Int J Med Publ Health. 3(5). 1204-1208.
- Omoush, A., Saleh, K., Yaseen, S.G. et al. (2012). *The impact of Arabcultural values on online social networking: the case of Facebook*. Computers in Human Behavior; 28:2387–2399.
- Pemppek, -T., & et al. (2009). “College students' social networking experiences on Facebook”, *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30: 227–238.
- Riley, K. (2004). *Reforming for democratic schooling: learning for the future not yearning for the post*. In John Macbeath & Lejf Moos. Democratic learning: The challenge to school effectiveness. New York: Routledge Falmer.
- Seder P, Oishi S. (2009). *Ethnic/racial Homogeneity in College Students' Facebook Friendship Networks and Subjective Well-being*. J Res Pers. 43(3):438
- Widyanto, L., Mc Murrans M. (2004). *The psychometric properties of the internet addiction test*. Cyberpsychol Behav, 450-443, (4)7.
- Young, K. S. (1998). Internet Addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young, K.S. (1996). *Addictive use of the internet: A case that breaks the stereotype* Psychological Reports.
- Young,S.D.; Shakiba, M.S.; Kwok, J. B.A.; and Montazeri, M.S. (2014). *The Influence of Social Networking Technologies on Female Religious Veil-Wearing Behavior in Iran*. Cyberpsychology, behavior, and social networking Volume 17, Number 5, ^a Mary Ann Liebert, Inc. DOI: 10.1089/Cyber. 2013. 0338.
- Zokaee, M.; Katibi, F. (2010). Relationship of Presence in cyberspace and modern identity, research in young Iranian internet users. *Journal of Social Sciences*; (33): 34-7.

